

שלוש הערות בשולי פרשת "וישלח"

1. שני לילות

לפני שבוע פתחנו את פרשת "ויצא" בחלומה הנפלא של יעקב: "...וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם מְרֹאשֵׁיהֶן וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיַּחֲלֶם וְהִנֵּה סֶלֶם מֵצֶבֶת אֲרֻצָּה וְרֹאשׁוֹ מֻגָּיעַ הַשָּׁמַיְמָה... (בראשית כח, 11-12). יעקב פוגש את ה' בחלום הלילה ומקבל חופן של ברכות המסתיימות בהבטחה "כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ" (כח, 15).

"וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ" – שני יעקובים מתעוררים שם במקום הנפלא ההוא. יעקב התם ויושב האהלים שאינו מטיל ספק: "אֲנִי יֵשׁ זֶה הַמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנִי לֹא יָדַעְתִּי". ויעקב הבורח מביתו, החשדן שמתחיל את מסעו בשביל ההתבגרות, יעקב המטיל ספק: "וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְנִגְדָה לְלִבִּשׁ: וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה זֶהוּהָ לִי לְאֱלֹהִים" (שם 20-21).

"אם יהיה אלוהים..." פשוטו של מקרא: יעקב מעמיד במבחן את האלוהים. בן התמותה הקטן מאתגר את הכל יכול. אלוהים אחר היה אולי נפגע מיחס שכזה, אבל אלוהים שלנו, כמו אבא טוב, יודע שצריך להבין ילדים בגיל ההתבגרות ואינו מגיב.

אלוהים שלנו יודע שלמבחן הזה ישנם שני שותפים, והמבחנים שבהם צריך עוד לעמוד יעקב אבינו הקטן, אינם כה פשוטים. למחרת מתחיל מסעו הגדול של יעקב. הוא הולך לחרן, מתאהב, עובד, מתחתן, עובד, מוליד ילדים, עוד פעם מתחתן, עוד פעם מוליד ילדים, רב עם הסבא שלהם, מתפייס עם הסבא שלהם ועומד להכנס חזרה לארץ.

כאן מתחילה לה פרשתנו, פרשת "וישלח". יעקב כבר בעל בעמיו, בעל משפחה ורכוש גדול, אך המפגש הצפוי עם אחיו עשו המרומה, מפחיד אותו ומדיר שינה מעיניו: "...הֲצִילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכָּנִי אִם עַל בָּנָיִם..." (לב, 11). הוא שולח מלאכים לעשו, הוא שולח לו מתנות, הוא מתייחס אליו כמו עבד לאדונו: "כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב... (שם, 4).

הוא מפצל את מחנהו לשנים, שאם האחד ייפגע השני יינצל. הוא מעביר את משפחתו אל מעבר לנחל היבוק, ואז מגיע הלילה השני, הלילה שסוגר את סיפור העלילה שהחל בלילה ההוא של הסולמות.

”וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּעַז בְּכַף יָרְכוֹ ... וַיֵּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֵּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי” (שם, 24-26).

2. שני שמות

שמו של אדם איננו דבר של סתם. שמו של אדם לא ניתן לו רק כדי שיענה על צרכי משרד הפנים, או כדי שהמורה ידע להסביר לתלמידים מי מרגיז אותו עכשיו. שמו של אדם נושא איתו את משמעותו הייחודית של בעליו, שמו של אדם הוא עצמיותו, הוא מעין סמל שמאחוריו מסתתר אדם שלם על כל פניו הגלויים והחבויים. נותני השמות המקראיים מצטיינים ברצונם לבטא דבר-מה באמצעות השם שאותו הם נותנים, והם מחזקים את דעתנו שאין סתמיות בשמו של אדם. כאשר האלוהות מעניקה שמות לאדם היא כבר אומרת הרבה יותר מזה על נושאי השם. כך הוא אברהם המקבל בשמו את ההבטחה להיות אב המון גויים וכך הוא גם יעקב שלנו. יעקב הקטן הוא ילד של אמא, נשאר על ידה באוהל, מרמה את אבא כשהיא אומרת לו ובורח לחרן כשהיא חוששת לגורלו. יעקב המתבגר נתון להחלטותיו של סבא לבן, הוא אומר לו כמה לעבוד, עם מי להתחתן ומתי. איך לימד אותנו עמי - אפילו עם מי הוא יישן בלילה החליטו בשבילו הנשים.

הלילה ההוא במעבר היבוק הוא ליל התבגרותו ועיצובו האחרון של יעקב. מי הוא "האיש" שאיתו הוא נאבק שם איננו יודעים. יש אומרים שהוא מלאך ה' המעמיד אותו במבחן אחרון. יש אומרים שהוא שליחו של עשו (מעין גלית כזה שנשלח ע"י הפלשתים) שבא לבחון את כוחו. אני אוהב לטעון שזהו מאבקו של יעקב בפחד הגדול שמטיל עליו עשו, הפחד הגדול מפני השיבה לארץ, הפחד הגדול של מי שלוקח את גורלו ואת גורל משפחתו בידו מבלי שיִדע מה צופן לו השחר שמעבר למעבר היבוק.

יהיה האיש אשר יהיה, יעקב עומד במבחן ויכול לו. יעקב מסיים את מסע התבגרותו ועיצובו, יעקב יהיה מחר איש אחר, יעקב יהיה מן הלילה ההוא - ישראל.

3. שחר אחד ואבן אחת

”וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר... וַיֵּאמֶר אֵלָיו מַה שָּׂמְךָ וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֵּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֵּאמֶר עוֹד שָׂמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שָׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אַנְשִׁים וַתּוֹכַל” (שם, 24-28).

אחרי הלילה הראשון ההוא (ליל הסולמות), כאשר יעקב מעמיד את ה' במבחן, הוא לוקח את האבן שהיתה למראשותיו, עושה אותה מצבה ומסיים את התנאים אשר הוא מציב לאלוהים ("אם יהיה אֱלֹהִים עִמָּדִי"): "וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׂמְתִי מִצְבָּה יְהִי בֵּית אֱלֹהִים" (כח, 22).

אין שום אבן, ותהיה יפה ככל שתהיה, הופכת למקדש סתם מפני שמישהו ישן עליה, או מישהו מקדש אותה. מקדש הוא סופו של תהליך, מקדש הוא סופו של מבחן. קודש איננו אוסף של מילים יפות מן התנ"ך ו"אנשי קדושה" מתלהמים, קודש הוא אותה משמעות אמיתית שאנחנו יודעים למצוא לעצמנו עם שחר חדש הבא לממש חלומות ומסעות לילה ארוכים בדרך אל עצמנו.